

Попадинець Назарій Миколайович, доктор економічних наук, старший дослідник, заступник директора з науково-педагогічної роботи, доцент кафедри економіки і маркетингу, Навчально-науковий інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка», старший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

Бондаренко Вікторія Михайлівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Піх Марія Зіновіївна, кандидат економічних наук, завідувач відділу, ВСП "Львівський фаховий коледж харчової і переробної промисловості Національного університету харчових технологій"

Старик Романа Ярославівна, кандидат економічних наук, викладач економічних дисциплін, ВСП "Львівський фаховий коледж харчової і переробної промисловості НУХТ"

Popadynets Nazariy, Doctor of Economics Sciences, Senior Researcher, deputy director associate professor of the Economy and Marketing Department, Scientific-Educational Institute of Entrepreneurship and Perspective Technologies of Lviv Polytechnic National University, Senior Researcher of the Department of regional economic policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-7556-6135>

Bondarenko Viktoriya, Candidate of economics science, Senior Researcher Associate Professor of the Department of business administration, marketing and management of the Uzhhorod National University, <https://orcid.org/0000-0001-9736-7789>

Pikh Mariya, Candidate of economics science, head of the department, Separate structural unit «Lviv professional college food and processed industry Nationally Universities Food Technology, <https://orcid.org/0000-0003-4461-0364>

Saryk Romana, Candidate of economics science, teacher of economic disciplines, Separate structural unit «Lviv professional college food and processed industry Nationally Universities Food Technology, <https://orcid.org/0009-0001-1842-0762>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ FEATURES OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF INCLUSIVE GROWTH OF THE ECONOMY

Попадинець Н. М., Бондаренко В. М., Піх М. З., Старик Р. Я. Особливості розвитку малого підприємництва в контексті концепції інклюзивного зростання економіки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 3. С. 313 – 317.

Popadynets N., Bondarenko V., Pikh M., Saryk R. Features of small business development in the context of the concept of inclusive growth of the economy. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2023. Volume 8. № 3, pp. 313 – 317.

Встановлено, що розширення можливостей малого та середнього підприємництва стає основним елементом для досягнення стійкого економічного зростання. Обґрунтовано необхідність розроблення ефективних механізмів підтримки і стимулювання малого та середнього бізнесу як основи для створення інклюзивної економіки, яка сприятиме зниженню соціальної нерівності, підвищенню рівня зайнятості та покращенню життєвого рівня населення. Особливу увагу у дослідженні приділено аналізу бар'єрів, які перешкоджають розвитку малого і середнього підприємництва. Запропоновано рекомендації для формування сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату щодо розширення можливостей малого та середнього підприємництва. Визначено заходи, які сприятимуть гармонійному сполученню економічного прогресу, соціальної справедливості та ефективного використання природних ресурсів, що дозволяє малим і середнім підприємствам забезпечити врівноважене зростання з урахуванням потреб усіх верств населення та забезпечення інтересів різних соціальних груп у межах інноваційного зростання економіки.

Ключові слова: економічна нерівність, економічне зростання, інклюзивна економіка, концепція інклюзивного розвитку, малі та середні підприємства.

In recent years, in response to global challenges and needs, economic research has shifted towards the study of inclusive economics. This approach seeks to ensure a level playing field for all market participants. It involves the active participation of small and medium-sized enterprises in inclusive growth, supporting creating a favorable business environment. Developing small and medium-sized businesses is considered the primary tool for implementing inclusive principles and encouraging economic activity and innovation in all population segments. Thus, the research aims to solve a complex of problems related to strengthening the economic and social security of the country through the activation of inclusive economic processes. The article aims to study modern processes of small business development in the context of the concept of inclusive growth of the economy and to determine directions and approaches to inclusive growth. It has been established that expanding the opportunities of small and medium-sized enterprises becomes the main element for achieving sustainable economic growth. The need to develop effective mechanisms for supporting and stimulating small and medium-sized businesses to create an inclusive economy, which will contribute to reducing social inequality, increasing employment, and improving the population's standard of living, is substantiated. Special attention is paid in the study to the analysis of barriers that prevent the development of small and medium-sized entrepreneurship. Recommendations are offered to form a favorable investment and innovation climate for expanding the opportunities of small and medium-sized enterprises. Measures have been identified that will contribute to the harmonious combination of economic progress, social justice, and effective use of natural resources, which allows small and medium-sized enterprises to ensure balanced growth, taking into account the needs of all segments of the population and ensuring the interests of various social groups within the innovative growth of the economy.

Keywords: economic inequality, economic growth, inclusive economy, concept of inclusive development, small and medium enterprises.

Вступ

Значущість малого підприємництва у реалізації концепції інклюзивного зростання полягає в його здатності генерувати робочі місця, забезпечувати регіональний розвиток, сприяти інноваційній активності та зміцненню соціальної згуртованості. Така парадигма передбачає вивчення впливу малих підприємств на економіку в контексті інклюзивного розвитку та визначення основних факторів, які сприяють або, навпаки, перешкоджають їхньому розвитку. Отже, ця стаття спрямована на аналіз особливостей розвитку малого підприємництва в контексті концепції інклюзивного зростання економіки, зокрема вивчення їхнього внеску в зменшення соціальної нерівності та посилення економічної інтеграції населення.

Питаннями розвитку малого підприємництва займалися вітчизняні та іноземні науковці, такі як: А. Базиліук, А. Жулин [1], М. Войчук [2], Н. Воробйова, С. Гаврилюк, Т. Литвинова [3], Н. Верлос [4], С. Дідух, Л. Лобоцька, В. Мініна [5], С. Єрмак [6], О. Назаркевич, М. Карп'як [7], О. Павлов, С. Дідух [8], С. Шульц, О. Луцків [9], Л. Федулова [10], С. Філіппова [11] та ін. Однак, попри значний науковий доробок, залишається мало дослідженим питання інклюзивного зростання економіки завдяки розвитку малого підприємництва.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження сучасних процесів розвитку малого підприємства в контексті концепції інклюзивного зростання економіки та визначення напрямів і підходів до інклюзивного зростання економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасному економічному дискурсі концепція інклюзивного зростання набуває особливої актуальності, стаючи важливим напрямом для досліджень, особливо у контексті розвитку малого підприємництва. Це обумовлено важливістю малих підприємств у формуванні економічної стабільності, зменшенні бідності та сприянні соціальній інтеграції. Розвиток малого підприємництва в контексті інклюзивного зростання дозволяє включати широкі верстви населення у економічний процес, забезпечуючи не лише кількісні, але й якісні зміни в економіці.

Розширення можливостей для малого та середнього підприємництва (МСП) передбачає створення сприятливих умов для їхнього розвитку, які можуть значно впливати на загальну економічну динаміку країни. Так, розвиток малого та середнього бізнесу в економіці забезпечує велику частку зайнятості та створення нових робочих місць, сприяє розподілу доходів і соціальній стабільності [1]. Завдяки їх гнучкості та адаптивності МСП здатні швидко реагувати на зміни в економіці та виходити на нові ринки, що сприяє інноваціям та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Варто зазначити, що створення сприятливого середовища для розвитку МСП включає в себе лібералізацію ринкових умов, зменшення бюрократичних бар'єрів, забезпечення доступу до фінансових ресурсів і розвиток інфраструктури. Важливим є також захист прав власності, доступ до сучасних технологій і відповідна освітня підтримка для підприємців.

Водночас включення МСП у стратегію стійкого економічного зростання дозволяє не тільки збільшити виробничі потужності та забезпечити економічне розширення, але й зміцнити соціальну когезію, сприяючи рівному розподілу доходів та інтеграції маргіналізованих груп населення. Крім того, МСП часто сприяють впровадженню екологічно чистих технологій і практик, що є важливим для досягнення цілей сталого розвитку [3].

Таким чином, активізація та підтримка малого та середнього підприємництва є важливими не тільки для забезпечення економічного зростання, але й для реалізації ширших соціальних і екологічних цілей, спрямованих на зміцнення економічної стабільності та забезпечення стійкості суспільного розвитку.

Важливим моментом на сьогодні є розроблення та імплементація ефективних механізмів підтримки МСП для підвищення їхньої ролі в економіці та створенні інклюзивної економіки. Інклюзивна економіка забезпечує рівний доступ до економічних можливостей для всіх верств населення, включаючи маргіналізовані групи, і сприяє зниженню соціальної нерівності [2].

Розвиток МСП дозволяє маргіналізованим і менш захищеним групам населення стати частиною економічного процесу, що сприяє зменшенню відмінностей у доходах і соціальному статусі. Через створення нових робочих місць і різноманітність економічної активності МСП можуть зробити значний внесок у зниження бідності та соціальної ізоляції.

Тому стимулювання малого та середнього бізнесу сприяє не тільки створенню нових робочих місць, але й збільшенню трудової активності в регіонах, що страждають від високого рівня безробіття [4]. Це сприяє розширенню ринку праці та підвищенню зайнятості серед молоді, жінок та інших соціально незахищених категорій громадян.

У контексті цього розроблення ефективних механізмів підтримки малого та середнього підприємництва стає стратегічним завданням для уряду, спрямованим на досягнення інклюзивного зростання, забезпечення соціальної справедливості та сталого економічного розвитку. Важливо вчасно визначити перепони, що стримують розвиток малого та середнього підприємництва [5–6].

Перша складова аналізу бар'єрів включає в себе економічні обмеження, такі як високі податкові ставки, обмежений доступ до фінансових ресурсів і кредитування, а також висока конкуренція з боку великих компаній та імпортерів. Ці фактори створюють важкі умови для ведення бізнесу, особливо для нових і невеликих компаній, які не мають достатньо ресурсів або досвіду для ефективної конкуренції на ринку.

Другим значущим моментом є нормативно-правові перешкоди. Законодавчі та бюрократичні бар'єри часто стають значною проблемою для малого та середнього підприємництва. Складність законодавчої бази, часті зміни в законодавстві, а також корупція і неефективність державного апарату можуть серйозно ускладнити процес ведення бізнесу. Додаткові складнощі створюються недосконалістю механізмів державної підтримки та стимулюванням підприємницької активності, що не завжди відповідають потребам малого та середнього бізнесу.

Третя складова фокусується на соціально-культурних бар'єрах. Ці бар'єри включають стереотипи та культурні норми, які можуть обмежувати підприємницьку ініціативу та інноваційну діяльність, особливо в регіонах з низьким рівнем підприємницької культури. Недостатня підприємницька освіта та виховання також можуть відігравати роль, впливаючи на бажання і здатність індивідів займатися бізнесом.

Розуміння та детальний аналіз цих бар'єрів є критично важливим для розроблення ефективних стратегій подолання зазначених перешкод і сприяння стабільному розвитку малого та середнього підприємництва як важливого компонента інклюзивного зростання економіки [7].

На наш погляд, передусім потрібно звернути увагу на вдосконалення нормативно-правової бази, що включає спрощення адміністративних процедур, зменшення податкового навантаження на малі та середні підприємства та реформування системи грантової підтримки на основі чітких критеріїв і прозорих умов конкурсів [8–9]. Особлива увага приділяється необхідності розвитку інфраструктурної підтримки для інновацій, включаючи створення технопарків, бізнес-інкубаторів і наукових клубів.

Іншим важливим кроком є рекомендації, які стосуються заходів щодо залучення приватних інвестицій і розвитку партнерства з фінансовими інституціями. Це може включати запровадження програм кредитних гарантій, податкових стимулів для інвесторів у малі підприємства та розроблення спеціалізованих фінансових продуктів, адаптованих до їх потреб.

Досі не було розроблено універсальної методології для створення та виконання стратегії інноваційного розвитку підприємств. Тому потрібно вибирати ті процедури, які організують процес відповідно до трьох основних етапів: формування стратегії, її впровадження та моніторинг результатів. Ця процедура включає первинне оцінювання рівня інноваційної активності підприємства та розроблення деталізованих рекомендацій для планування стратегічних дій на стадії її формування, що сприяє більш ефективній реалізації інноваційних ініціатив.

Важливим у розвитку інноваційної діяльності підприємства є вибір відповідної стратегії інновацій. Вибрана стратегія має гармонійно корелювати з доступними ресурсами та відображати поточну ринкову динаміку. Від адекватності цього вибору безпосередньо залежатимуть показники ефективності діяльності підприємства, зокрема зростання прибутків, обсягів продажу та загальна рентабельність.

Актуальність правильного вибору стратегії є критичною для управління інноваціями. Підприємствам необхідно звертати ретельну увагу на розвиток новітніх технологій і планування їхньої інтеграції, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Також важливо акцентувати увагу на розвитку людських ресурсів через підвищення кваліфікації та професійної підготовки. Тому варто запровадити цільові програми для підприємців з акцентом на навчання у сферах управління бізнесом, інновацій і міжнародної комерції [10]. Ці ініціативи мають на меті не тільки сприяти розширенню економічних можливостей для малого та середнього бізнесу, але й стимулювати інноваційну активність, підвищити конкурентоспроможність на національному та міжнародному рівнях, а також відповідати викликам глобальних економічних трендів.

Для реалізації всіх цих ініціатив варто прийняти низку заходів, спрямованих на досягнення балансу між економічним розвитком, соціальною справедливістю та ефективним використанням природних ресурсів, які сприятимуть стійкому зростанню малих і середніх підприємств. Основна увага у цих заходах має бути зосереджена на забезпеченні інтеграції інтересів різних соціальних груп і сприяттві інклюзивному розвитку, що дозволяє компаніям робити значний внесок у загальний прогрес економіки [11].

Так, перший блок заходів включає розроблення та впровадження політик, що забезпечують рівний доступ до ресурсів і можливостей для всіх груп населення, що допомагає малим і середнім підприємствам розширювати свою діяльність у сприятливому середовищі. Це включає створення умов для кращої освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення, що є важливими факторами соціальної стабільності та економічної продуктивності.

Другий блок стосується заходів, які спрямовані на підтримку стійкого використання природних ресурсів через впровадження енергоефективних технологій і практик управління відходами. Це допомагає підприємствам зменшити екологічний вплив своєї діяльності та збільшити їхню конкурентоспроможність на ринку.

Ці заходи разом формують комплексну стратегію, яка дозволяє малим і середнім підприємствам ефективно розвиватися, відповідаючи сучасним викликам інноваційної економіки, забезпечуючи баланс між економічними інтересами та потребами суспільства загалом. Адекватне визначення стратегічних завдань і цілей у контексті підприємницького розвитку дозволить державним органам зосередити ресурси на найважливіших складових. Зокрема, поліпшення регулятивного клімату через лібералізацію адміністративних процедур, мінімізацію податкового тягаря, розширення доступу до кредитних і фінансових ресурсів для малих підприємств, стимулювання інновацій і збільшення обсягів експорту є нагальними заходами. Впровадження продуманої стратегії розвитку малого та середнього бізнесу стане каталізатором мультиплікаційного впливу на економіку та суспільство, оскільки підвищення кількості та конкурентоспроможності підприємств сприятиме зростанню економіки, створенню нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень і підвищенню життєвого рівня населення [12-13].

Розроблення стратегії розвитку має відповідати чітким концептуальним межам, що визначають роль і місце малого і середнього бізнесу в економіці країни. Така стратегія має ґрунтуватися на принципах системності, комплексності та узгодженості цілей і пріоритетів розвитку малого та середнього бізнесу з національними пріоритетами економічного і соціального розвитку. Тому основним завданням стратегії є стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу через ефективне використання їхнього потенціалу, що має сприяти забезпеченню тривалого економічного зростання держави.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На основі дослідження можна стверджувати, що основні заходи мають бути спрямовані на досягнення балансу між економічним розвитком, соціальною справедливістю та ефективним використанням природних ресурсів, що сприяє сталому зростанню малих і середніх підприємств. Центральна увага зосереджена на забезпеченні інтеграції інтересів різних соціальних груп, сприяння інклюзивному розвитку, що дозволяє компаніям робити значний внесок у загальний економічний прогрес. Підходи до розвитку включають створення умов для поліпшення освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, що є важливим для соціальної стабільності та економічної продуктивності. Окрім того, заходи спрямовані на підтримку

сталого використання природних ресурсів і впровадження енергоефективних технологій, що зменшують екологічний вплив і підвищують конкурентоспроможність на ринку. Усе це формує комплексну стратегію, яка дозволяє малим і середнім підприємствам ефективно розвиватися, забезпечуючи баланс між економічними інтересами та потребами суспільства загалом.

Література

1. Базиліук А.В., Жулин А.В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. №1. С. 19-29.
2. Войчук М.В. Етимологія поняття «економічна інклюзія» в контексті циклічного розвитку економіки. *Інноваційна економіка*. 2021. №3-4 (87). С. 28-33.
3. Воробйова Н., Гаврилюк С., Литвинова Т. Деякі аспекти інклюзивного розвитку економіки України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №1 (69). С. 29-37.
4. Верлос Н.В. Інклюзивний розвиток бізнесу: жіноче підприємництво: аналітичне дослідження. Київ: Федерація канадських муніципалітетів. Проект міжнародної технічної допомоги, 2018. 136 с.
5. Дідух С.М., Лобочька Л.Л., Мініна В.О. Інклюзивна економіка як нова парадигма сталого розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. Том № 3 С. 100-107. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v9i3.631>.
6. Єрмак С.О. Сутність та принципи інклюзивної економіки. *Механізми, стратегії, моделі, технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 6-8 жовтня, 2017, Україна, м. Хмельницький*. С. 93-95.
7. Назаркевич О.Б., Карп'як М.О., Попадинець Н.М. Інклюзивний розвиток малого підприємництва в сільських територіальних громадах. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2019. №11. С. 125-131. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-11-5430>.
8. Павлов О., Дідух С. Інклюзивний розвиток України як система. *Проблеми економіки*. 2020. Том 4. № 46. С. 75-81.
9. Shults S., Lutskiv O., Popadynets N. Implementation Experience of the Model for Inclusive Growth of EU Member Countries. *International Journal of New Economics, Public Administration and Law*. 2019. № 2 (4) С. 46-55. URL: <http://www.ijoness.esy.es/en/IJONEPAAL-2019-24/>.
10. Федуллова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 3 (25). С. 56-65.
11. Філіппова С.В., Єрмак С.О. Формування моделі інклюзивного розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2019. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=857>.
12. Попадинець Н.М. Пріоритети інклюзивного розвитку регіонів України. *Сумський національний аграрний університет. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2019. Випуск 2(80). С. 91-93.
13. Попадинець Н.М. Перспективи інклюзивного розвитку України. *Сучасний рух науки: тези доп. VIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 3-4 жовтня 2019 р. Дніпро, 2019*. С. 34-37.

References

1. Bazyliuk, A.V., Zhulyan, A.V. (2015). «Inclusive growth as the basis of socio-economic development». *Ekonomika ta upravlinnia na transporti*. №1. pp. 19-29.
2. Vojchuk, M.V. (2021). «Etymology of the concept of "economic inclusion" in the context of the cyclical development of the economy». *Innovatsijna ekonomika*. №3-4 (87). pp. 28-33.
3. Vorobjova, N., Havryliuk, S., Lytvynova, T. (2023). «Some aspects of the inclusive development of the economy of Ukraine». *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. №1 (69). pp. 29-37.
4. Verlos, N.V. (2018). *Inklyuzyvnyj rozvytok biznesu: zhinoche pidprijemnytstvo*. [Inclusive business development: women's entrepreneurship]. Federatsiia kanads'kykh munitsypalitetiv. Proekt mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy. Kyiv. Ukraine.
5. Didukh, S.M., Lobots'ka, L.L., Minina, V.O. (2020). «Inclusive economy as a new paradigm of sustainable development». *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky*. Vol. № 3. pp. 100-107. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v9i3.631>.
6. Yermak, S.O. (2017). «The essence and principles of an inclusive economy». *Mekhanizmy, stratehii, modeli, tekhnolohii upravlinnia ekonomichnymy systemamy za umov intehratsijnykh protsesiv: teoriia, metodolohiia, praktyka: Proceeding of the Materials of the IV mizhnar. nauk.-prakt. Konf. m. Khmel'nyts'kyj*. pp. 93-95.
7. Nazarkevych, O.B., Karp'iak, M.O., Popadynets', N.M. (2019). «Inclusive development of small entrepreneurship in rural territorial communities». *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Internauka". Seriia: "Ekonomichni nauky"*. №11. pp. 125-131. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-11-5430>.
8. Pavlov, O., Didukh, S. (2020). «Inclusive development of Ukraine as a system». *Problemy ekonomiky*. Vol. 4. № 46. pp. 75-81.
9. Shults, S., Lutskiv, O., Popadynets, N. (2019). «Implementation Experience of the Model for Inclusive Growth of EU Member Countries». *International Journal of New Economics, Public Administration and Law*. № 2 (4) pp. 46-55. Available at: <http://www.ijoness.esy.es/en/IJONEPAAL-2019-24/>.
10. Fedulova, L.I. (2016). «Inclusive innovations in the system of social and economic development». *Ekonomika: realii chasu*. № 3 (25). pp. 56-65.
11. Filyppova, S.V., Yermak, S.O. (2019). «Formation of a model of inclusive economic development». *Efektynva ekonomika*. №10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=857>.
12. Popadynets', N.M. (2019). «Priorities of inclusive development of regions of Ukraine». *Sums'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet. Seriia «Ekonomika i menedzhment»*. Issue 2(80). pp. 91-93.
13. Popadynets', N.M. (2019). «Prospects of inclusive development of Ukraine». *Suchasnyj rukh nauky*. [Perspektyvy inklyuzyvnoho rozvytku Ukrainy]. *Proceeding of the Materials of the VIII mizhnarodnoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii*. Dnipro. pp. 34-37.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.